

Traditionella normer och föräldrars investering i humankapital

STEVE BERGGREEN, JAN BIETENBECK OCH GUNES GOKMEN

Steve Berggreen är doktorand vid Nationalekonomiska institutionen, Lunds universitet och forskar om utvecklingsekonomi och ekonomisk historia.

steve.berggreen-clausen@nek.lu.se

Jan Bietenbeck är fil dr och universitetslektor vid Nationalekonomiska institutionen, Lunds universitet och forskar om utbildnings- och hälsoekonomi i både hög- och låginkomstländer.

jan.bietenbeck@nek.lu.se

Gunes Gokmen är fil dr och biträdande universitetslektor vid Nationalekonomiska institutionen, Lunds universitet och hans forskning ligger i gränslandet mellan politisk ekonomi, utvecklingsekonomi och ekonomisk historia.

gunesgokmen@gmail.com

Kan traditionella normer påverka föräldrars investeringsbeteende och vilka följer detta får för barnen? Denna artikel beskriver en ny studie där vi med detaljerad mikrodata från Tanzania undersöker betydelsen av traditionella släktskapsnormer för föräldrars investering i sina barn. Vi finner att släktskaps-system där föräldrarna separeras i olika släktnätverk (matrilinjär härstamning) leder till mindre investering i barnens utbildning än system där båda föräldrarna ingår i samma nätverk (patrilinjär härstamning). Detta medför negativa effekter för barnens lärande. Vi finner mekanismer som stöder tesen att matrilinjära föräldrar har större samarbetsvärigheter och relationsproblem. Slutligen undersöker vi huruvida omfattande nationsbyggande reformer kan ha försvagat dessa normer.

Humankapital är en central drivkraft för ekonomisk utveckling och tillväxt (Gennaioli m fl 2013). Behovet av humankapital är speciellt stort i utvecklingsländer, där utbildningssystemen ofta är av låg kvalitet och frånvaron hög. Ny forskning visar att föräldrar har en avgörande roll för barns framtida humankapital. Denna roll fungerar komplementärt till det formella utbildningsväsendet (Francesconi och Heckman 2016). Föräldrar styr uppväxtmiljön och redan innan barnet börjar sin formella utbildning har detta satt sin prägel. I utvecklingsländer får detta särskilt stora konsekvenser. Ojämligheter i inkomst och utbildning ger större skillnader i föräldrars förmåga att investera i sina barn och brister i utbildningssystemen stärker föräldrarnas relativa bidrag till barnens humankapital.

Vad som påverkar föräldrars beslut om sådana investeringar i sina barn är dock ännu till stor del okänt. Tidigare forskning har lagt mycket fokus på neoklassiska rationella beslutsmodeller, men numera står det klart att även normer och värderingar har en avgörande inverkan på människors beslutsfattande (Ashraf m fl 2020; Gneezy m fl 2009). Syftet med vår studie är att undersöka hur traditionella normer i ett utvecklingsland kan påverka föräldrars förmåga att investera i sina barns utbildning. Specifikt undersöker vi släktskapsnormer, som spelar en viktig roll i många utvecklingsländer. Dessa normer styr förhållanden och skyldigheter mellan familjemedlemmar och släktingar och har en direkt inverkan på föräldrars lojaliteter och koordinationsförmåga. Om normer är viktiga för de beslut vi tar, bör vi kunna observera detta i de faktiska beslut som hushåll tar.

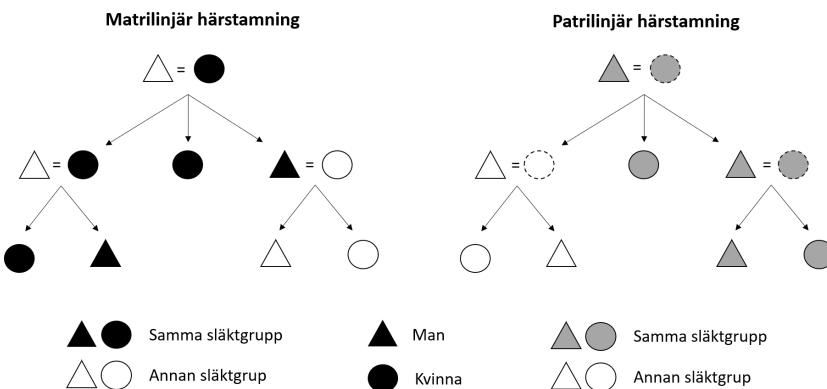
Tyvärr är mikrodata ofta bristfällig i många utvecklingsländer och forskare har fått förlita sig på ett fåtal större studier, vilket har gjort det svårt

att få en detaljerad bild av föräldrars investeringsbeslut. Med hjälp av ny detaljerad mikrodata från Tanzania kan vi dock få en betydligt bättre insikt i både föräldrars investeringsbeteende och barns lärande och vilken påverkan släktskapsnormer har för dessa utfall.

1. Bakgrund om släktskapssystem

I höginkomstländer som Sverige har familje- och släktband en stadigt krympande samhällsroll (Minkov m fl 2017). Antropologer kallar det släktskapssystem som praktiseras i dessa länder för *kognatisk* härstamning, vari man spårar sitt släktskap till både faderns och moderns sida. Det systemet har varit ovanligt historiskt, men har vuxit fram i takt med samhällets modernisering. Kännetecknande är att kärnfamiljen och relationen till barnen är relativt stark medan övriga släktband är svagare. I flertalet låginkomstländer är däremot släktband av större vikt och domineras av två system: *patrilinjär* och *matrilinjär härstamning*.

Figur 1 ger en överblick av släktrelationer i ett matrilinjärt och patrilinejärt samhälle. I ett patrilinejärt samhälle blir barnen del av faderns släkt och arv sker oftast från far till son. Om en familj får en dotter och hon gifter sig ansluter hon sig till sin svärfars släkt och bryter banden till sin egen släkt. Detta system var historiskt det mest förekommande i Västvärlden och är ännu det vanligaste systemet i många utvecklingsländer. I ett matrilinjärt samhälle däremot, tillhör barnen i stället moderns släkt. Även här tenderar män att ha mer ekonomisk beslutsmakt och arv går i stället från morbror till systemens barn, som alltid är i samma släktskapsgrupp. Detta innebär en asymmetri: till skillnad från det patrilinejära samhället kommer två makar aldrig att tillhöra samma släkt i det matrilinjära samhället, då maken aldrig bryter banden till sin moders släkt, vilket kan ses i figur 1. Dessa skilda lojaliteter medför en utmaning för matrilinjära föräldrar, vilket varit känt

Figur 1
Släktskapsdiagram

Ann: Matrilinjär (vänster panel) och patrilinejär härstamning (höger panel).

Källa: Berggreen m fl (2023).

sedan länge inom antropologin (Fox 1934). På senare år har även ekonomer intresserat sig för hur dessa system påverkar beslutsfattande (Gneezy m fl 2009; Lowes 2022).

Ny evidens från fältexperiment visar bl a att matrilineära föräldrar samarbetar mindre med varandra i experiment med bidrag till en kollektiv nytthet (Lowes 2022). Fysiologisk data visar att matrilineära föräldrar uppvisar större stressymtom när de paras ihop med sin partner än med en främling under experimenten. Därutöver innebär morbroderns historiskt viktiga roll som huvudsaklig försörjare en eventuell källa till konflikt med fadern. Morbröder har inte heller lika stark relation till barnen som deras fader, vilket kan försämra incitamenten att investera i barnen. Det är även känt att skilsmässa och utomäktenskapliga relationer är vanligare i matrilineära samhällen, vilket bekräftas i en ny studie (Loper 2022).

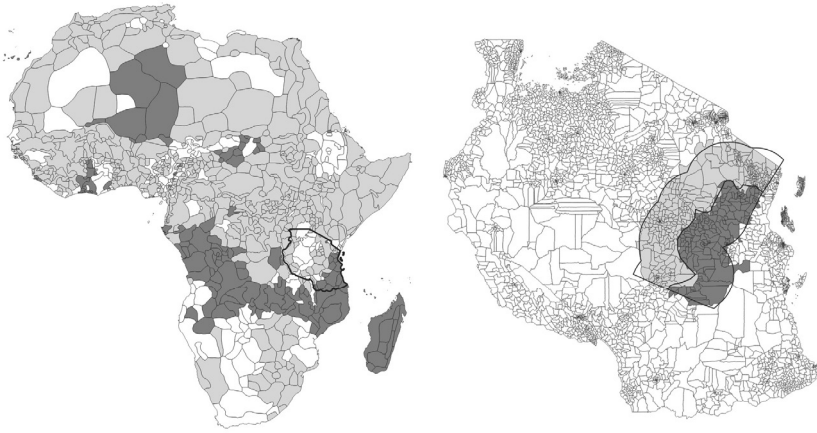
Antropologer har länge frågat sig hur matrilineära samhällen, som underminerar samarbete mellan föräldrarna, kan vara så vanligt förekommande. Denna paradox, som benämns *the matrilineal puzzle* (Fortunato 2012), är ännu en öppen fråga inom antropologi och ligger utanför ramarna för vår studie. En förklaring är att matrilineära system har uppstått i miljöer med hög osäkerhet om faderskap, vilket har inneburit att det för män har varit mer evolutionärt fördelaktigt att investera i sin systers barn än i de egna.

Dessa insikter motiverar oss att undersöka rollen av matrilineära släktskapsnormer för formeringen av humankapital. Vår huvudhypotes är att matrilineära föräldrar i det moderna samhället har svårare att investera i sina barn som en följd av de koordineringsproblem och försämrade incitament som dessa normer medför.

2. Data och matchning

Vi kombinerar etnografisk data över släktskapsnormer med högkvalitativ enkätdata över barns lärande (Uwezo 2015). Denna enkät är unik i sitt slag i kontexten för ett utvecklingsland. Ett unikt särdrag är att föräldrarna tillfrågas om den tid och uppmärksamhet man lägger på sina barn: om de kollar läxorna, går till skolmöten och diskuterar barnens prestation i skolan med lärarna. De tillfrågas även om direkt monetär investering: Huruvida barnet skickas till privatskola, får privatlektioner efter skolan och om barnet har gått i förskola. Dessa investeringsvariabler kan därmed ses som komplementära till varandra, då de icke-monetära variablerna inte bör begränsas av socioekonomiska förutsättningar i lika hög grad.

Barnen, som är i åldrarna 7–16 år, blir testade i ämnena matematik, engelska och swahili. Tidigare studier om kulturella normer och barns utbildning har vanligtvis endast använt antal år i skolan som utfall (Lowes 2022; Tène 2022). Detta är problematiskt, då antal år i skolan ofta korrelerar svagt med faktiskt lärande. En ytterligare fördel är att barnen testas i sina hem, vilket innebär att vi även kan se effekterna på de barn som inte går i skolan.

Figur 2
Släktskapsnormers
utbredning

Anm: Vänster panel visar släktskapsnormers historiska utbredning i Afrika, med patrilinejära samhällen i ljusgrått, matrilinejära i mörkgrått och Tanzanias gräns i svart. Höger panel visar den geografiska utbredningen av vår mikrodata i Tanzania samt vårt urval längs med den matrilinejära gränsen.

Källa: Berggreen m fl (2023).

Vi använder det rapporterade språket som talas i hemmet för att matcha varje hushåll till en specifik etnicitet. Med hjälp av etnografisk data från *The Ethnographic Atlas* (Murdock 1967) kan vi matcha varje hushåll till ett släktskapssystem.

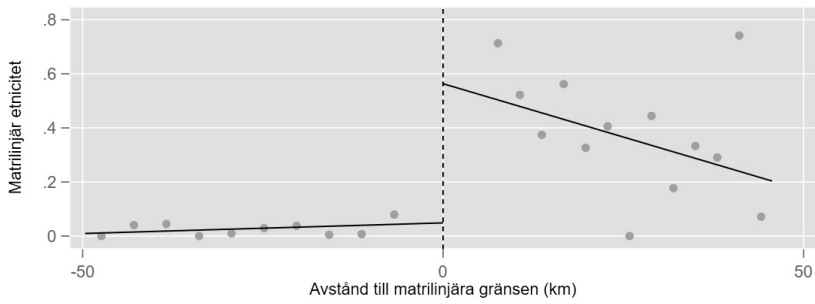
3. Metodik och identifikationsstrategi

För att identifiera den *kausala* effekten av släktskapsnormer kan en enkel OLS-regression vara problematisk. Det är välkänt att matrilinejära samhällen inte är slumpmässigt utspridda, utan korrelerar med specifika klimatologiska variabler. Figur 2 (vänster panel) visar den historiska utbredningen av patri- och matrilinejära samhällen i Afrika. Man brukar prata om ett matrilinejärt bälte som sträcker sig strax söder om centrala Afrika, där klimatet historiskt gynnat de drivkrafter som ledde till evolutionära fördelar för matrilinejära samhällen (Tène 2022).

För att begränsa risken att vår matrilinejära variabel fångar något annat än effekten av släktskapsnormerna använder vi oss av en *s k regression discontinuity (RD) design*. Vi använder den historiska gränsen mellan patri- och matrilinejära samhällen som ett naturligt experiment, som delar in våra observationer i en försöks- respektive kontrollgrupp, i linje med tidigare empiriska studier (Lowes 2022; Moscona m fl 2020). Denna gräns är enbart historisk och baseras inte på någon fysisk eller administrativ gräns.

Figur 2 (höger panel) visar vår urvalsgrupp i Tanzania, där vi fokuserar på ett smalt område längs med gränsen. Vi låter bandbredden variera från 25 km till 100 km, vilket ger oss huvudsakligen identiska resultat, men där

Figur 3
Sambandsbrott

Ann: Figuren visar hur sannolikheten för att tillhöra en matrilinejär etnicitet ökar diskontinuerligt över den matrilinejära gränsen (höger sida).

Källa: Berggreen m fl (2023).

urvalet blir gradvis mer balanserat ju mindre bandbredden blir. Med dessa relativt små avstånd uppnår vi balans mellan sidorna i de klimatologiska och geografiska variabler som riskerar att korrelera både med matrilinejär etnicitet och våra utfallsvariabler.

På grund av förflyttning av människor över tid kan vi inte garantera att gränsen till fullt styr etnisk tillhörighet än i dag. I stället antar vi att *sannolikheten* att tillhöra en matrilinejär etnicitet ökar diskontinuerligt över gränsen. Vi bekräftar att så är fallet: Figur 3 visar att den historiska gränsen förutsäger matrilinejär etnicitet ner på kilometernivå, i linje med tidigare studier (Moscona m fl 2020, Loper 2022). Vi använder oss därmed av en *fuzzy regression discontinuity design*, vilket i praktiken motsvarar en instrumentell variabel-analys i två steg (2SLS), där vi använder den historiska gränsen som ett instrument för matrilinejär etnicitet. För vår huvudanalys uppnår vi F-värden på storleksordningen 40–50, vilket tyder på ett starkt instrument och minskar risken för felskattnig.

4. Resultat

Vi finner att matrilinejära system leder till lägre investering i barns utbildning, för både icke-monetära och monetära variabler. Matrilinejära föräldrar är betydligt mindre benägna att kolla barnens läxor, diskutera barnens lärande med läraren och gå på skolmöten. Matrilinejära barn har även lägre sannolikhet att ha gått i förskola, gå i privatskola och få privatlektioner efter skolan. Tabell 1, panel A visar de skattade koefficienterna för föräldrars investering. Matrilinejära normer får även negativa följder för barnens lärande, med lägre kunskapsnivåer i matematik, engelska och swahili. Barnen är mindre benägna att uppfylla Tanzanias kunskapskrav för den andra årskursen och de är mindre benägna att vara inskrivna i skolan och mer benägna att aldrig ha gått i skolan, vilket delvis kan förklara de stora skillnaderna i kunskapsnivåerna. Tabell 1, panel B visar de skattade koefficienterna för barns lärande och skolgång.

	Utfallsvariabler					
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
<i>Panel A. Föräldrars investering</i>						
	Föräldrar kollar läxor	Föräldrar diskuterar med läraren	Föräldrar går på skolmöten	Har gått i förskola	Går i privat-skola	Får privat-lektioner
Matrilinejär	- 0,459*** (0,107)	- 0,353*** (0,087)	- 0,480*** (0,115)	- 0,402*** (0,081)	- 0,025*** (0,008)	- 0,117** (0,051)
<i>Panel B. Barns lärande och skolgång</i>						
	Matematik	Engelska	Swahili	Kunskapskrav åk 2	Inskrivnen i skolan	Har aldrig gått i skolan
Matrilinejär	- 0,960*** (0,291)	- 0,822*** (0,231)	- 0,939*** (0,268)	- 0,312*** (0,088)	- 0,225*** (0,047)	0,150*** (0,036)

Anm: Resultat från 2SLS-regressioner med den matrilinejära gränsen som instrumentvariabel. Standardfelen i parentes är klustrade på *ward*-nivå. Signifikansnivåer: * = 10 procent, ** = 5 procent och *** = 1 procent.

Källa: Bergreen m fl (2023).

Tabell 1

Effekten av matrilinejära normer på föräldrars investering och barns lärande och skolgång

Vi har genomfört flera känslighetsanalyser genom att variera specifikationer, bl a genom olika polynomfunktioner som fångar icke-observerade geografiska variabler, men både resultatens signifikans och magnitud är robusta mot dessa tester. Vi finner inte heller någon signifikant skillnad mellan effekten för pojkar och flickor. Eftersom det inte nödvändigtvis bara är släktskapssystemen som skiljer sig åt mellan matrilinejära och patrilinejära samhällen testar vi även ett stort antal kulturella och historiska variabler från vår etnografiska data, så som graden av politisk centralisering och historik av jordbruk, men både signifikans och magnitud kvarstår.

För att undersöka huruvida föräldrarnas lägre investering drivs av skilda lojaliteter och relationsproblem använder vi oss av data från DHS-undersökningar från Tanzania som vi analyserar med samma metodik som tidigare. Vi finner att konflikt är vanligare i matrilinejära förhållanden. Matrilinejära kvinnor rapporterar större antal konfliktpunkter med maken, vilka drivs specifikt av konflikt kring otrohet, familjekontakt och svartsjuka snarare än konflikt om ekonomin. Vi ser även att skilsmässa, otrohet och antal utomäktenskapliga partners är signifikant högre, i linje med tidigare studier (Loper 2022). Matrilinejära män är också signifikant mindre intresserade att skaffa fler barn än patrilinejära män. Om matrilinejära normer är negativa för föräldrars investering bör även tidigare generationer ha missgynnats. I linje med detta finner vi att även matrilinejära vuxna individer har färre utbildningsår och lägre sannolikhet för läs- och skrivkunnighet.

5. Diskussion

Vi finner att traditionella normer, specifikt släktskapsnormer, har en signifikant inverkan på föräldrars investering i sina barn och barnens lärande i Tanzania. Våra effektstorlekar är stora, både vad gäller föräldrars investering och barnens lärande, men skiljer sig inte nämnvärt från liknande studier med andra utfallsvariabler (Tène 2022). Exempelvis finner vi att matrilineära normer minskar sannolikheten att barn går i skolan med ca 23 procent, medan Tène (2022) finner att matrilineära normer i andra länder i Afrika leder till ca 28 procent färre skolår. De mekanismer vi finner bevis för, så som relationsproblem i form av utomäktenskapliga förhållanden och familjedrivna konflikter, är också i linje med den experimentella data som finns på matrilineära och patrilineära makar (Lowes 2022).

Ur policysynpunkt kan detta vara intressant i syfte att spåra barns lärande och därigenom den långsiktiga utvecklingen av humankapital i utvecklingsländer. Matrilineära samhällen utgör fortfarande en stor andel av befolkningen i utvecklingsländer (ca 15 procent) och det är inte klart huruvida de negativa effekter för barns lärande som vi finner bevis för kompenseras av fördelar på andra plan. Eftersom den matrilineära befolkningen inte följer administrativa gränser är det inte säkert att regionala analyser fångar dessa ojämlikheter i utbildningsutfall. Genom ökad kunskap om normers geografiska utbredning och deras inverkan på lärande blir det förhoppningsvis lättare att spåra denna ojämlikhet.

I ett bredare perspektiv bidrar studien till ytterligare förståelse om normers inverkan på mänskligt beslutsfattande. Vår studie visar dels hur normer konkret påverkar föräldrars investeringsbeteende, dels hur kultur kan påverka utvecklingen av humankapital och övriga socioekonomiska utfall i stort (Ashraf m fl 2020; Loper 2022; Lowes 2022). Vårt bidrag ligger främst i att identifiera en viktig kulturell dimension i låginkomstländer – släktskapsnormer – och applicera detta på detaljerad mikrodata över föräldrars investeringsbeteende och barns lärande.

Slutligen har kulturella normer visat sig vara en långlivad faktor bakom mänskligt beteende (Nunn 2020). I en ny studie visar dock Bau (2021) hur politiska beslut kan påverka utövandet av traditionella normer. Här utgör Tanzania en lovande kontext. På 1970-talet genomfördes ett ambitiöst nationsbyggande reformprogram av den socialistiske presidenten Nyere i syfte att modernisera landet. Ett huvudsyfte var att skapa en ny nationell identitet genom att minska inverkan av etniskt beroende normer. I vårt pågående arbete undersöker vi huruvida dessa reformer kan ha minskat släktskapsnormernas roll. Våra preliminära resultat visar att reformerna inte verkar ha förminskat effekten av släktskapsnormerna, i linje med en tidigare studie som fann att dessa reformer snarare verkar ha stärkt den etniska identiteten (Osafu-Kwaako 2013). Detta visar på vikten av en bättre förståelse för hur politiska beslut påverkar utövandet av traditionella normer.

Ashraf, N, N Bau, N Nunn och A Voena (2020), "Bride Price and Female Education", *Journal of Political Economy*, vol 128, s 591–641.

Bau, N (2021), "Can Policy Change Culture? Government Pension Plans and Traditional Kinship Practices", *American Economic Review*, vol 111, s 1880–1917.

Berggreen, S, J Bietenbeck och G Gokmen (2023), "Traditional Norms and Parental Investment in Human Capital", under utgivning som Working Paper, Lunds universitet.

Fortunato, L (2012), "The Evolution of Matrilineal Kinship Organization", *Proceedings of the Royal Society B: Biological Sciences*, vol 279, s 4939–4945.

Fox, R (1934), *Kinship and Marriage: An Anthropological Perspective*, Cambridge University Press, Cambridge.

Francesconi, M och J Heckman (2016), "Child Development and Parental Investment: Introduction", *The Economic Journal*, vol 126, s F1–F27.

Gennaioli, N, R La Porta, F Lopez-de-Silanes och A Shleifer (2013), "Human Capital and Regional Development", *The Quarterly Journal of Economics*, vol 128, s 105–164.

Gneezy, U, K Leonard och J List (2009), "Gender Differences in Competition: Evidence from a Matrilineal and a Patriarchal Society", *Econometrica*, vol 77, s 1637–1664.

Loper, J (2022), "Womens Position in Ance-

tral Societies and Female HIV: The Long-term Effect of Matrilineality in Sub-Saharan Africa", manuskript, Université de Lyon.

Lowes, S (2022), "Kinship Structure and the Family: Evidence from the Matrilineal Belt", NBER Working Paper 30509.

Minkov, M fl (2017), "A Revision of Hofstede's Individualism-Collectivism Dimension: A New National Index from a 56-country Study", *Cross Cultural & Strategic Management*, vol 24, s 386–404.

Moscona, J, N Nunn och J A Robinson (2020), "Segmentary Lineage Organization and Conflict in Sub-Saharan Africa", *Econometrica*, vol 88, s 1999–2036.

Murdock, G P (1967), "Ethnographic Atlas: A Summary", *Ethnology*, vol 6, s 109–236.

Nunn, N (2020), "The Historical Roots of Economic Development", *Science*, 367, DOI: 10.1126/science.aaz9986.

Osafo-Kwaako, P (2013), *Essays in Economic History and Development*, doktorsavhandling, Department of Economics, Harvard University.

Tène, E (2022), "On the Historical Roots of Gender Norms: Evidence from Matrilineal Societies in Sub-Saharan Africa", Toulouse School of Economic Research.

Uwezo, (2015), "Are Our Children Learning? Literacy and Numeracy across East Africa 2014", Twaweza East Africa, Kampala.

REFERENSER